

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

اطلاعات میراث فرهنگی دسترسی و مدیریت

این روتون و جی جی چووری
ترجمه: سید محسن میر- عباسعلی قیومی
بایشگفتار دکترو سید رضا صالحی امیری

هوالبادی

اطلاعات هیراٲ فرهنگي:
دسٲري و هديریت

ایان روتون و جی جی چودری

ترجمه

سید محسن میر

عباسعلی قیومی

ویراستار علمی

حمید کشاورز

با پیشگفتار دکتري سیدرضا صالحی امیری

عنوان و نام پدیدآور	: اطلاعات میراث فرهنگی: دسترسی و مدیریت/نویسندگان [صحیح: ویراستاران] ایان روتون، جی جی چودری؛ ترجمه سیدمحسن میر، عباسعلی قیومی؛ با مقدمه سیدرضا صالحی امیری؛ ویراستار علمی: حمید کشاورز
مشخصات نشر	: تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۳۰۰ ص: ۵/۱۴×۵/۲۱ س.م.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۵۲۲-۵۸-۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: عنوان اصلی: Cultural heritage information : access and management, 2015.
موضوع	: حفاظت رقمی Digital preservation
موضوع	: مواد کتابخانه‌ای -- رقمی کردن Library materials -- Digitization
موضوع	: مواد آرشیوی -- ذخیره‌سازی Archival materials -- Storage
موضوع	: تکنولوژی اطلاعات -- جنبه‌های اجتماعی
موضوع	: Information technology -- Social aspects
شناسه افزوده	: روتون، ایان، ۱۹۶۸ - م. ویراستار
شناسه افزوده	: Ruthven, Ian
شناسه افزوده	: چودری، گویندا جی. ویراستار
شناسه افزوده	: Chowdhury, Gobinda G.
شناسه افزوده	: میر، سیدمحسن، ۱۳۶۶ - مترجم
شناسه افزوده	: قیومی، عباسعلی، ۱۳۴۸ - مترجم
شناسه افزوده	: صالحی امیری، سیدرضا، ۱۳۴۰ - مقدمه‌نویس
شناسه افزوده	: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
رده بندی کنگره	: Z6۸۱/۳
رده بندی دیویی	: ۰۲۵/۸۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۲۸۹۷۵۶

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
دانشگاه تهران، تهران

ناشر: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات

عنوان: اطلاعات میراث فرهنگی: دسترسی و مدیریت

نویسندگان: ایان روتون - جی جی چودری

مترجمان: سید محسن میر - عباسعلی قیومی

ویراستار علمی: حمید کشاورز

ویراستار ادبی: شادی ستارپور

طراح جلد: فاطیما وفا

صفحه‌آرا: حسین آذری

نوبت چاپ: اول - تابستان ۱۳۹۹

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۲۵۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۵۲-۲۵۸-۸

همه حقوق این اثر برای پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات محفوظ است.

در صورت تخلف، پیگرد قانونی دارد.

نشانی: تهران، پایین‌تر از میدان ولی عصر (عج)، خیابان دمشق، شماره ۹، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
صندوق پستی: ۶۲۷۴ - ۱۴۱۵۵، تلفن: ۸۸۹۰۲۲۱۳، دورنگار: ۸۸۹۳۰۷۶، Email: nashr@ricac.ac.ir

○ فرهنگ و جامعه (۱۴۷)

فهرست مطالب

سخن ناشر.....	۱
معرفی نویسندگان و پژوهشگران.....	۳
پیشگفتار.....	۱۱
مقدمه.....	۱۵
فصل اول: مدیریت اطلاعات دیجیتال میراث فرهنگی.....	۱۹
فصل دوم: علوم انسانی دیجیتال و میراث فرهنگی دیجیتال (تاریخ جایگزین و مسیر آینده).....	۳۳
فصل سوم: مدیریت اطلاعات میراث فرهنگی: خط‌مشی‌ها و عملکردها.....	۶۳
فصل چهارم: اطلاعات میراث فرهنگی: دست‌ساخته‌ها و فناوری‌های دیجیتال.....	۹۱
فصل پنجم: فراداده در بسترهای فرهنگی از مانگا تا آرشیوهای دیجیتال [...].....	۱۲۱
فصل ششم: مدیریت میراث فرهنگی: معماری سیستم‌های اطلاعاتی.....	۱۴۷
فصل هفتم: اطلاعات میراث فرهنگی: کاربران و کاربردپذیری.....	۱۶۹
فصل هشتم: چارچوبی برای طبقه‌بندی و مقایسه‌تعامل‌ها در سیستم‌های اطلاعاتی میراث فرهنگی.....	۱۸۹
فصل نهم: دسترسی و کاوش معنایی در کتابخانه‌های دیجیتالی میراث فرهنگی.....	۲۱۵
فصل دهم: حمایت از کاوش و کاربرد منابع میراث فرهنگی دیجیتال [...].....	۲۳۹
فصل یازدهم: خدمات اطلاعاتی میراث فرهنگی: مسائل مربوط به پایداری.....	۲۶۵

سخن ناشر

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات با هدف رفع نیازهای پژوهشی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، نزدیک به دو دهه است که با رویکرد مسئله‌محوری به دنبال شناخت مشکلات حوزه فرهنگ و هنر، شناسایی قابلیت‌ها و ظرفیت‌ها و ارائه راهبردها و راهکارهای مناسب برای حل مشکلات و نیز توسعه قابلیت‌ها در مسیر تعالی فرهنگی کشور است.

این پژوهشگاه، با سه پژوهشکده فرهنگ، پژوهشکده هنر و پژوهشکده ارتباطات در تعامل و همکاری با صاحب‌نظران و اندیشمندان حوزه فرهنگ و هنر، ضمن اجرا و نظارت بر طرح‌های پژوهشی مورد نیاز، اقدام به برگزاری نشست‌ها، همایش‌های علمی، جلسات نقد و گفتگو و نیز جشنواره پژوهش فرهنگی سال می‌نماید.

علاوه بر این، دفتر طرح‌های ملی پژوهشگاه نیز، به‌عنوان متولی انجام مطالعات فرهنگی و اجتماعی در سطح ملی، ضمن اجرای نظرسنجی‌های موردنیاز، به اجرای پیمایش‌های ملی نظیر پیمایش ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان؛ مصرف کالاهای فرهنگی؛ سواد رسانه‌ای؛ وضعیت فرهنگی، اجتماعی و اخلاقی جامعه ایران و سنجش سرمایه اجتماعی کشور اقدام می‌نماید.

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، تلاش دارد تا مجموعه دستاوردهای

پژوهشی خود را با هدف تحقق عدالت فرهنگی و دسترسی همه پژوهشگران و سیاست‌گذاران فرهنگی کشور، منتشر نماید. از این رو انتشارات پژوهشگاه طی مدت فعالیت خود تاکنون، آثار پژوهشی متعدد و متنوعی را در قالب «کتاب»، «گزارش پژوهش»، «گزارش نظرسنجی» و «گزارش راهبردی» منتشر کرده است. پژوهشگاه همچنین، انتشار فصلنامه علمی پژوهشی «مطالعات فرهنگ ارتباطات» و نیز چاپ آثار برگزیده جشنواره فرهنگی سال را در کارنامه خود دارد.

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، ضمن استقبال، تعامل، همکاری و همفکری با استادان، نخبگان و پژوهشگران حوزه فرهنگ، هنر و رسانه، امیدوار است با انتشار دستاوردهای پژوهشی خود بتواند به «مرجع پژوهش» در حوزه فرهنگ و هنر ایران و نیز پایگاهی برای اندیشمندان و دلسوزان این عرصه تبدیل شود.

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات

معرفی نویسندگان و پژوهشگران

گوبیندا چودری^۱: استاد علم اطلاعات و مدیر گروه علوم اطلاعات و ریاضی در دانشگاه نورثامبریا^۲ در نیوکاسل است. وی در زمینه دسترسی به اطلاعات و کتابخانه‌های دیجیتال، با تأکید بر چگونگی تعامل انسان و سیستم‌های اطلاعات دیجیتال به پژوهش می‌پردازد. پژوهش فعلی وی روی پایداری محیطی و اجتماعی سیستم‌ها و خدمات اطلاعاتی دیجیتال است.

سوداتا چودری^۳: پژوهشگر مستقل در حوزه جست‌وجو و بازیابی اطلاعات است. رساله دکتری وی درباره رفتار اطلاعاتی انسان با تأکید بر عدم قطعیت جست‌وجو و بازیابی اطلاعات بود. در پی این پژوهش، مدل عدم قطعیت و ارتباط آن با جست‌وجو و بازیابی اطلاعات شکل گرفت. آخرین پژوهش‌های وی در مورد رفتار جست‌وجوی اطلاعات روزنامه‌نگاران؛ نیازمندی‌ها و انتظارات در بازار آن‌لاین اطلاعات رو به تکامل؛ چالش‌های جست‌وجو و بازیابی اطلاعات آن‌لاین در محیط‌های دانشگاهی؛ اطلاعات تصادفی^۴؛ عدم قطعیت ناشی از اضافه‌بار اطلاعاتی؛ چالش‌های جست‌وجو و

---

1. Gobinda Chowdhury

2. Northumbria

3. Sudatta Chowdhury

4. Serendipitous information

بازیابی اطلاعات و رفتار اطلاعاتی و مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانش‌جویان از دیدگاه بین‌الملل است. پژوهش‌های وی بر این متمرکز است که چرا و چگونه افراد به جست‌وجوی اطلاعات می‌پردازند، در این فرایند با چه چالش‌هایی روبه‌رو هستند و چگونه بر آنها غلبه می‌کنند. او پژوهش‌های تجربی بسیاری روی کاربران و کاربردپذیری اطلاعات در عصر دیجیتال انجام داده است.

پاول کلاف^۱: استاد بازیابی اطلاعات در دانشکده اطلاعات در دانشگاه شیفیلد است. وی قبل از پیوستن به این دانشگاه، در صنعت ارتباطات از راه‌دور مشغول بود. پژوهش‌های وی در زمینه ابعاد مختلف مدیریت داده، استفاده مجدد از متون و بازیابی اطلاعات و همکاری با سازمان‌های بیرونی مانند پیمایش مهمات جنگی، انجمن مطبوعات بریتانیا، آرشیو ملی بریتانیا و مرکز کتابخانه رایانه‌ای است. وی همچنین رئیس گروه پژوهشی بازیابی اطلاعات در دانشگاه شیفیلد و مدیر برنامه‌های کارشناسی ارشد رشته علوم داده است. ایشان دارای بیش از صد مقاله داوری‌شده و نیز نویسنده همکار کتابی از انتشارات اشپرینگر در حوزه بازیابی اطلاعات چندزبانه است.

پائولا گودیل^۲: پژوهشگر و دانش‌جوی دکتری در دانشکده اطلاعات در دانشگاه شیفیلد است و روی پروژه پدس^۳ و نیازمندی‌های کاربران، طراحی رابط و ارزیابی کاربران کار می‌کند. علاقه پژوهشی وی شامل دسترسی به اطلاعات، تعامل اطلاعاتی انسان و کاربرد اطلاعات به‌ویژه در زمینه میراث فرهنگی دیجیتال است. در سال ۲۰۱۳، عضو کمیته اجرایی کارگاه سودل^۴ (پشتیبانی از رفتار کاربر در کتابخانه‌های دیجیتال) بود و ریاست جلسه نظری و عملی کتابخانه‌های دیجیتال^۵ را بر عهده داشت. وی در طول زندگی حرفه‌ای، مدرس رشته کسب‌وکار الکترونیکی بود و نیز در توسعه کسب‌وکار، بازاریابی و مشاوره برای چندین سازمان کسب‌وکار الکترونیکی و سازمان انتشارات الکترونیکی ایفای نقش نموده است.

1. Paul Clough

2. Paula Goodale

3. PATHS

4. SUEDL

5. Theory and Practice of Digital Libraries

مارک هال^۱: استاد توسعه وب و بازیابی اطلاعات در گروه رایانه دانشگاه اج‌هیل^۲ است. او پیش از این به‌عنوان محقق در آرشیو ملی بریتانیا و دانشگاه شیفلد، روی تعدادی پروژه با تأمین مالی از طرف اتحادیه اروپا به پژوهش پرداخته است. تمرکز پژوهشی وی بر درک و حمایت کاربران در جست‌وجوی آرشیوهای دیجیتال بزرگ است. سایر موارد علاقه وی شامل روش‌های ارزیابی کاربردپذیری، پردازش زبان‌های طبیعی و بازیابی اطلاعات جغرافیایی است.

سوناگو هونما^۳: دانش‌جوی دکتری در دانشکده کتابداری، اطلاع‌رسانی و مطالعات رسانه دانشگاه تسوکوبا^۴ است. وی بر پروژه میان‌کنش‌پذیری فراداده‌ها^۵ و زیرساخت‌های آن به‌منظور به‌اشتراک‌گذاری و جست‌وجوپذیرسازی فراداده‌ها در وب متمرکز است. او در پژوهش‌های اخیرش به بررسی کاربرد فناوری در استخراج فراداده‌ها از منابع فراداده‌ای برای به‌اشتراک‌گذاری آنها در وب پرداخته، که برای پروژه داده‌های پیوندی باز^۶ حیاتی است.

تسویا میهارا^۷: دانش‌جوی دکتری در دانشکده کتابداری، اطلاع‌رسانی و مطالعات رسانه در دانشگاه تسوکوبا است. وی در حال حاضر به‌عنوان تولیدکننده مستقل مانگا^۸ کار می‌کند. پژوهش‌های وی شامل توسعه فراداده‌ها برای مانگا در محیط اطلاعاتی شبکه‌ای و دیجیتال و فناوری‌های بهبود کارایی و جست‌وجوی مانگا بوده است. حوزه علاقه‌مندی وی استفاده از داده‌های پیوندی باز برای ارتباط مانگا با بسیاری از منابع دیگر است.

میتسوهارو ناگاموری^۹: استادیار دانشکده کتابداری، اطلاع‌رسانی و مطالعات رسانه در دانشگاه تسوکوبا است. علاقه اصلی پژوهشی وی در بخش طرح‌های

---

1. Mark Hall

2. Edge Hill

3. Tsunagu Honma

4. Tsukuba

5. Metadata schema interoperability

6. Linked Open Data

7. Tetsuya Mihara

8. Manga

9. Mitsuharu Nagamori

فرا داده‌ای و وب معنایی و توسعه فناوری برای کمک به یافتن واژگان فراداده‌ای مناسب و طراحی پروفایلی کاربردی مطابق با الزامات نرم‌افزاری مشخص است. **ویوین پتراس**^۱: دارای مدرک دکتری در مدیریت و سیستم‌های اطلاعاتی از دانشگاه کالیفرنیا در برکلی است و از سال ۲۰۰۹، استاد بازیابی اطلاعات در دانشگاه هومبولت^۲ برلین بوده است. وی در پروژه کتابخانه دیجیتال، با تأمین مالی از طرف اتحادیه اروپا، موزه و آرشیو اروپا^۳ از سال ۲۰۰۷ مشغول به فعالیت بوده و در پروژه‌های دیگر شامل تسهیل ترجمه و تفسیر و روش‌های ارزیابی در سیستم‌های اطلاعاتی میراث فرهنگی همکاری کرده است. او به سازماندهی اطلاعات برای تضمین میان‌کنش‌پذیری و بازیابی و ارزیابی اطلاعات چندزبانه علاقه‌مند است.

لایتون فیری^۴: دانش‌جوی دکتری در گروه علوم رایانه دانشگاه کیپ‌تاون است. رساله دکتری او در زمینه یادگیری بهینه با فناوری^۵ بوده که در آن، طرح تنظیم کلاس درسی را توسعه داده است. اکنون وی در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات در مرکز توسعه^۶ کار می‌کند و گاهی نیز روی پروژه‌هایی در آزمایشگاه‌های کتابخانه دیجیتال پژوهش می‌کند. وی مدرک کارشناسی خود را از دانشگاه زامبیا در سال ۲۰۰۷ و مدرک کارشناسی ارشد خود را از دانشگاه کیپ‌تاون در سال ۲۰۱۳ در رشته علوم رایانه دریافت کرد. علاقه پژوهشی فعلی وی به میراث فرهنگی، کتابخانه‌های دیجیتال، فناوری آموزشی و فناوری اطلاعات و ارتباطات چهاربعدی است.

آیان روتون^۷: استاد جست‌وجو و بازیابی اطلاعات در گروه علوم رایانه و اطلاعات در دانشگاه استرثکلاید^۸ است. پژوهش‌های وی در زمینه جست‌وجو

---

1. Vivien Petras

2. Humboldt

3. Europea

4. Lighton Phiri

5. Technology Enhanced Learning

6. Development Centre

7. Ian Ruthven

8. Strathclyde

و بازیابی اطلاعات و درک چرایی و چگونگی جست‌وجوی اطلاعات از سوی مردم و نوع کمک سیستم‌های الکترونیکی به آنها در این زمینه است. این موضوع‌ها، طیفی وسیع از پژوهش‌ها را شامل می‌شود؛ مانند پژوهش‌های نظری روی طراحی و مدل‌سازی سیستم‌هایی که دسترسی به اطلاعات را فراهم می‌سازند، پژوهش‌های تجربی روی رابط‌ها و تعاملات کاربر و پژوهش‌های روش‌شناختی ارزیابی این سیستم‌ها را بر عهده دارد. آخرین پژوهش‌های وی شامل پژوهش‌های طراحی رابط برای کمک به کودکان در جست‌وجوی اطلاعات، پژوهش‌های جست‌وجوی اطلاعات روی فقر اطلاعاتی در گروه‌های حومه‌نشین، مطالعاتی درباره‌ی اینکه چگونه مردم از اطلاعات آن‌لاین برای ایجاد حس خوشحالی استفاده می‌کنند و پژوهش‌های دسترسی دیجیتال به میراث فرهنگی بوده است.

علی شیری^۱: استاد دانشکده مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه آلبرتا واقع در ادمونتون^۲ است. وی در حوزه کتابخانه‌های دیجیتال و سازماندهی اطلاعات دیجیتال و بازیابی آنها فعالیت می‌کند. حوزه پژوهشی وی شامل تعامل کاربر با اطلاعات دیجیتال، کتابخانه‌های دیجیتال، رابط‌های جست‌وجو برای کاربر، رسانه اجتماعی و کلان‌داده^۳ است. وی به‌تازگی پروژه خود را در زمینه توسعه و ارزیابی کاربرمحور اصطلاح‌نامه‌های چندزبانه برای کتابخانه دیجیتال یونسکو به اتمام رسانده است. در کتاب اخیرش با عنوان قدرت جست‌وجو: نقش اصطلاح‌نامه‌ها در محیط‌های اطلاعاتی جدید^۴ به اهمیت اصطلاح‌نامه‌ها در توسعه رابط‌های کاربری برای جست‌وجوی بهینه در مخازن اطلاعات دیجیتال پرداخته است. آخرین پروژه پژوهشی وی روی توسعه زیرساخت‌های کتابخانه دیجیتال برای پاسخ به نیازهای اطلاعاتی در مناطق شمالی کانادا متمرکز شده است.

---

1. Ali Shiri

2. Alberta, Edmonton

3. Big data

4. Powering Search: the role of thesauri in new information environments

مارک استیونسون^۱: مدرس گروه علوم رایانه دانشگاه شیفیلد است. قبل از پذیرفتن این سمت در دانشگاه، وی برای مؤسسه‌های بریتیش تلکام و رویترز لیمیتد^۲ کار می‌کرد. علاقه اصلی وی به پردازش زبان‌های طبیعی است که بیش از صد مقاله در این باره منتشر کرده است. او مدیر پروژه پدس بوده که سیستم‌های جست‌وجوی اکتشافی را برای مجموعه‌های میراث فرهنگی با استفاده از روش پردازش زبان طبیعی ارتقا داده است. سایر موارد علاقه وی شامل ابهام‌زدایی معنایی، معنی لغوی، استخراج اطلاعات و بازیابی اطلاعات است. وی همچنین دستیار مرکز پژوهشی رایانش پیشرفته^۳ با مسئولیت انتقال فناوری از دانشگاه به صنعت است.

جولیان استیلر^۴: محقق دانشکده کتابداری و علوم اطلاعات برلین در دانشگاه هومبولت برلین است و در نسخه سوم پروژه اروپا با تأمین مالی از طرف اتحادیه اروپا روی ارزیابی ویژگی‌های چندزبانه کار می‌کند. وی همچنین به‌عنوان محقق در مؤسسه ماکس پلانک^۵ روی تاریخچه علوم در برلین کار می‌کند و در این پروژه به نیاز پژوهشگران در محیط‌های پژوهشی مجازی می‌پردازد. وی مدرک دکتری خود را در علوم اطلاعات در دانشگاه هومبولت برلین دریافت کرده که به ارزیابی تعاملات در کتابخانه‌های دیجیتال میراث فرهنگی مرتبط بوده است. پژوهش‌های او بر ارزیابی کتابخانه‌های دیجیتال و تعاملات هدفمند برای منابع میراث فرهنگی دیجیتال متمرکز است.

شیگئو سوگیموتو^۶: استاد دانشکده کتابداری، اطلاع‌رسانی و مطالعات رسانه دانشگاه تسوکوبا است. کار وی در حوزه فراداده، حفاظت دیجیتال و کتابخانه‌های دیجیتال است. او به‌طور فعال روی ارتقای همکاری میان دانشکده‌های اطلاعات و به‌طور ویژه در منطقه آسیا و اقیانوسیه کار می‌کند.

1. Mark Stevenson

2. Reuters Ltd and British Telecom

3. Advanced Computing Research Centre

4. Juliane Stiller

5. Max Planck

6. Shigeo Sugimoto

کریس آلن سولا^۱: استادیار و مدیر علوم انسانی دیجیتال در دانشکده اطلاعات و کتابداری مؤسسه پرات^۲ در نیویورک است و به تدریس دروس دوره کارشناسی در زمینه علوم انسانی دیجیتال، مصورسازی اطلاعات، نظریه‌های انتقادی و ایجاد جامعه و تعامل می‌پردازد. پژوهش‌های وی به کاربرد مصورسازی و علوم شبکه‌ای برای پایگاه‌های داده‌ای علوم انسانی به‌ویژه تاریخ فلسفه مربوط است و مقالاتی را منتشر نموده که استفاده از تحلیل‌های شبکه‌ای استنادی را در علوم انسانی، ارتباط بین علوم انسانی دیجیتال، کتابخانه‌ها و مؤسسه‌های میراث فرهنگی و استفاده مستمر از مصورسازی را بررسی کرده است.

حسین سلیمان^۳: استادیار علوم رایانه دانشگاه کیپ تاون است. پژوهش‌های وی در زمینه فناوری ارتباطات و اطلاعات برای مرکز و آزمایشگاه کتابخانه‌های دیجیتال^۴ بوده است. مدرک کارشناسی و کارشناسی ارشد خود را از دانشگاه دوربان- وست‌ویل^۵ دریافت نمود و در سال ۲۰۱۲، موفق به دریافت مدرک دکترای خود از دانشگاه ویرجینیا تک^۶ آمریکا در زمینه کتابخانه‌های دیجیتال مبتنی بر مؤلفه^۷ شد. او طرفدار دسترسی آزاد به اطلاعات در آفریقای جنوبی است و با کتابخانه دیجیتالی شبکه‌ای رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها همکاری نزدیک دارد که این مؤسسه وظیفه پشتیبانی از تصویب پایان‌نامه و رساله‌های الکترونیکی و کتابخانه‌های دیجیتال در سراسر دنیا را بر عهده دارد. وی همچنین مدیریت پرتال ای‌تی‌دی^۸ و آرشیو اتحادیه ای‌تی‌دی آفریقای جنوبی را بر عهده دارد. او با مرکز نگهداری آرشیو در دانشگاه کیپ‌تاون، با مجموعه آرشیو بلیک و لیود^۹ در زمینه توسعه ابزارهای

---

1. Chris Alen Sula

2. Pratt

3. Hussein Suleman

4. Digital Libraries Laboratory

5. Durban- Westville

6. Virginia Tech

7. Component-based digital libraries

8. ETD

9. Bleek and Lloyd Archive

نرم‌افزاری برای نگهداری، انتشار و کشف مجموعه‌های مرتبط با آن همکاری مداوم دارد. علاقه اصلی وی در زمینه کتابخانه دیجیتال، فناوری اطلاعات و ارتباطات چهاربعدی، بازیابی اطلاعات، نگهداری از میراث فرهنگی، فناوری اینترنت و محاسبات با کارایی بالاست.

ملیسا تراس^۱: مدیر و استاد مرکز علوم انسانی دیجیتال در گروه مطالعات اطلاع‌رسانی در کالج دانشگاهی لندن است. با توجه به پیش‌زمینه تحصیلات وی در حوزه‌های تاریخ هنر کلاسیک، ادبیات انگلیسی و علوم رایانه، دوره دکتری او (مهندسی از دانشگاه آکسفورد) به بررسی چگونگی استفاده از فناوری مهندسی اطلاعات پیشرفته در تفسیر و خواندن متن‌های رومی اختصاص یافت. کتاب‌های منتشرشده او: *تصویر برای تفسیر: سیستم هوشمند برای کمک به مورخان در خواندن متن‌های ویندولاندا^۲* (انتشارات دانشگاه آکسفورد، ۲۰۰۶) و کتاب *تصاویر دیجیتال برای متخصصان اطلاعات^۳* (انتشارات اشگیت، ۲۰۰۸) هستند. وی در ویراستاری متون مختلفی مانند *علوم انسانی دیجیتال در عمل^۴* (انتشارات فاست، ۲۰۱۲) و *تعریف علوم دیجیتال: خودآموزه* (انتشارات اشگیت، ۲۰۱۳) همکاری داشته و هم‌اکنون در هیئت امنای کتابخانه‌های دانشگاه آکسفورد و هیئت مدیره کتابخانه ملی اسکاتلند مشغول خدمت است. پژوهش‌های وی در زمینه کاربرد روش‌های رایانه‌ای ویژه در توانمندسازی پژوهش‌های حوزه هنر و علوم انسانی است. می‌توان مطالب این نویسنده را در حساب توییتر وی^۵ دنبال کرد.

---

1. Melissa Terras

2. Image to Interpretation: intelligent systems to aid historians in the reading of the Vindolanda Texts

3. Digital Images for the Information Professional

4. Digital Humanities in Practice

5. Defining Digital Humanities: a reader

6. @melissaterras

پیشگفتار

فناوری‌های جدید اطلاعات و ارتباطات در دنیای امروز دگرگونی‌هایی شگرف را رقم زده‌اند. اطلاعات از مهم‌ترین منابع سازمانی است و بعد از عامل انسانی، به‌عنوان مهم‌ترین منبع مدیریت به‌شمار می‌آید. فراوانی اطلاعات، به‌عنوان شریان حیات مدیریت و به‌کارگیری و افزایش کیفیت آن، رمز موفقیت و بهبود عملکرد سازمان‌هاست.

با توجه به تنوع فعالیت‌ها، خدمات و اطلاعات فرهنگی در کشور، به سازمان‌ها یا بخش‌هایی برای نگهداری و مدیریت مدارک فرهنگی، براساس استانداردهای حرفه‌ای نیازمندیم. زندگی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی افراد جامعه و سازمان‌ها به‌شدت به فناوری اطلاعات و ارتباطات وابسته است. برخلاف گذشته، که اطلاعات و فناوری در اختیار صاحب‌نظران فن و صنایع قرار داشت و مشروعیت آن نیز به تأیید آنان مرتبط بود؛ در جوامع جدید اطلاعاتی، تمامی قشرهای جامعه و مردم به‌گونه‌ای با فناوری مرتبط شده‌اند که به بخشی مهم از زندگی روزمره آنان، به‌ویژه در حوزه فرهنگی و اجتماعی

تبدیل شده است. یکی از کاربردهای بسیار مهم فناوری‌های اطلاعاتی، حفظ، نگهداری و ارائه اطلاعات فرهنگی و به‌طور خاص، میراث فرهنگی است. میراث فرهنگی، گنجینه‌ای عظیم است که از نیاکان ما به یادگار مانده و رسالت و تعهد پاس داشت آن برای آیندگان را برعهده ما نهاده است. میراث فرهنگی سرمایه‌ای عظیم است که نماد هویت یک کشور و ملت است. اهمیت این ذخائر فرهنگی هنگامی دوچندان می‌شود که بدانیم بخشی از صنایع فرهنگی را تشکیل می‌دهد و در توسعه فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی نقش بسزایی دارد. حفظ ارتباط با میراث فرهنگی و شناخت بیشتر جامعه درباره ریشه‌های هویت ملی و مذهبی، خود از اهمیت بسیاری برخوردار است. برای نیل به بالندگی و توسعه فرهنگی، ضروری است که جامعه ریشه‌های فرهنگی خود را بشناسد و از آن آگاهی داشته باشد. قطع ارتباط با گذشته، تمدن و ریشه‌های فرهنگی، به معنی از دست دادن هویت اصیل آن است.

گذشته از میراث ملموس و آثار باستانی و تاریخی باشکوهی که در اختیار داریم، میراث ناملموس همچون ادبیات شفاهی، آیین‌های قومی و محلی نیازمند توجهی ویژه است؛ چون باید در وهله اول موضوع چگونگی حفظ و دسترسی به آنها مدنظر باشد. از این رو، یکی از گام‌های بسیار مهم برای حفظ میراث فرهنگی، توجه به این اصل است که میراث فرهنگی برای مانایی در جامعه و رسیدن به نسل‌های آینده، نیازمند در معرض دید و دسترس بودن در جامعه است تا افراد جامعه درباره آن شناخت و آگاهی یابند. به عبارت دیگر، برای آنکه جامعه برای حفظ آثار و میراث فرهنگی و هنری ترغیب شود، باید اطلاعات و دانشی مناسب درمورد آن داشته باشد.

حفاظت از میراث فرهنگی ابعادی گوناگون دارد. یکی از ابعاد مهم آن، حفاظت دیجیتال از این میراث است که درخصوص میراث فرهنگی ناملموس کاربرد بسیاری دارد. اهمیت این بحث تا اندازه‌ای است که در سال ۲۰۰۲، سازمان یونسکو مفهوم میراث دیجیتال^۱ را مطرح کرده است. تعریف

یونسکو از این مفهوم عبارت است از: «میراث دیجیتال، شامل اسنادی از تمام قسمت‌های جهان است که از انواع مدارک موجود در همهٔ زبان‌ها و زمینه‌های دانش، چه دیجیتالی شده و چه دیجیتال ذاتی تهیه شده است و شکل دیگری ندارد. این منابع شامل متن، پایگاه‌های اطلاعاتی، تصاویر ثابت و متحرک، اطلاعات شنیداری و گرافیکی و نیز نرم‌افزارهای مربوط به آن است که به صورت پیوسته یا غیر آن تهیه شده باشد».

از این رو، استفاده از فناوری‌های جدید و کارآمد برای حفظ اطلاعات فرهنگی و میراث فرهنگی و دسترسی به آن بسیار اهمیت دارد. دیجیتال‌سازی فرایندهای حفظ، نگهداری و ارائهٔ اطلاعات در گسترش اطلاعات و دانش در جامعه و چه بسا در سطح بین‌المللی شتابی فزاینده را ایجاد کرده است. از این رو، در دنیای امروز باید به این فناوری‌ها دسترسی داشت و از آن به بهترین وجه ممکن در مدیریت فرهنگ و مدیریت اطلاعات بهره برد. مدیریت اطلاعات فرهنگی، پیش شرط مدیریت فرهنگی است. از کارکردهای مدیریت اطلاعات می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: ارائهٔ آموزش‌های به موقع برای افزایش دانش و مهارت، تبادل الکترونیکی داده‌ها بین سازمان‌ها، ارتباط دائم با دریافت‌کنندگان خدمت، پاسخ‌گویی سریع و به موقع به مخاطبان، جذب و حفظ مخاطب، افزایش بهره‌وری مدیران فرهنگی، بی‌نیازی از بایگانی‌های حجیم و افزایش سرعت دریافت و انتقال اطلاعات.

ارائهٔ الگوی مطلوب مدیریت اطلاعات فرهنگی در مراکز و سازمان‌های فرهنگی می‌تواند از پراکندگی اطلاعات فرهنگی جلوگیری کند و انسجام اطلاعات به منظور کاهش هم‌پوشانی فعالیت‌ها و موازی کاری و تصمیم‌گیری صحیح با اطلاعات صحیح فرهنگی را به همراه داشته باشد. با توجه به نوپا بودن بحث مدیریت در مراکز فرهنگی و دانشگاهی و به‌طور کلی در ایران، پرداختن به این موضوع بسیار اهمیت و ضرورت دارد. به‌طور کلی، در زمینهٔ ارتباط بین مدیریت اطلاعات و اطلاعات فرهنگی، چه در زمینهٔ پژوهش و مطالعه و چه در زمینهٔ تألیف و ترجمهٔ کتاب، اقدامی درخور توجه و شایسته

صورت نگرفته است. از این رو می‌توان گفت که در ایران، این موضوع مباحث اولیة نظری خود را می‌گذراند و با توجه به اینکه کارهای اندکی در این حیطه انجام شده، هنوز جایگاهی مناسب در دستگاه‌های سیاست‌گذاری و مدیریت فرهنگی نیافته است.

مهم‌ترین گام در این زمینه توجه لازم به مقوله پژوهش است، چون یکی از مهم‌ترین دستاوردهای هر شناخت علمی است. بنابراین استادان دانشگاه، صاحب‌نظران و دانش‌جویان رشته‌های مرتبط با این حوزه، باید وجهه همت خود را در انجام پژوهش‌های علمی ارزنده و مطابق با معیارهای علمی معتبر جهانی صرف کنند. البته شرط لازم کارآمدی پژوهش‌ها و پژوهش‌های علمی، به‌کارگیری نتایج آنها در عرصه عمل و مدنظر قرار دادن آن از سوی مسئولان عرصه فرهنگ در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های کلان فرهنگی است.

نباید از نظر دور داشت که استفاده از تجربه‌های سایر کشورهای پیشرو در این زمینه، در کنار نوآوری‌های داخلی و بومی، می‌تواند بسیار سودمند واقع شود. بنابراین، ترجمه آثار و مقاله‌های علمی صاحب‌نظران و خبرگان این حوزه، اقدامی ارزشمند تلقی می‌شود. در این راستا و با توجه به اهمیت موضوع در این کتاب که حاصل ترجمه و مطالعات جناب آقای سید محسن میر به‌عنوان یکی از پژوهشگران پویا و خلاق حوزه مدیریت و برنامه‌ریزی فرهنگی هستند، تلاش شده است نتایج پژوهش‌ها و پژوهش‌های پژوهشگران این عرصه در قالب مقالات علمی در اختیار علاقه‌مندان، پژوهشگران و دانش‌جویان قرار گیرد. امیدوارم این اثر ارزشمند بتواند به منبعی اثرگذار و الهام‌بخش برای جامعه امروز تبدیل شود.

سید رضا صالحی امیری

پژوهش‌های کتابخانه‌شناسی
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

دیجیتال‌سازی منابع اطلاعاتی میراث فرهنگی در چند سال اخیر به ارائه خدمات اطلاعاتی میراث فرهنگی دیجیتال در سطح ملی انجامیده است. منابع اطلاعاتی میراث فرهنگی ملموس یا ناملموس می‌تواند از دست‌نوشته‌ها تا متن و تصاویر، منابع شنیداری و دیداری را دربرگرفته و اغلب ترکیبی از انواع مختلف این اشکال باشد. هنگامی که این منابع، دیجیتال می‌شوند، گونه جدیدی از میراث فرهنگی متولد می‌شود که به‌طور معمول آن را با عنوان میراث فرهنگی دیجیتال می‌شناسند و از آنجا که دیجیتال‌سازی اطلاعات میراث فرهنگی، منابع بسیاری را می‌طلبد، دسترسی به آنها باید توسط سیاست‌ها و شیوه مناسب مدیریت شود.

این کتاب با همکاری ۱۸ پژوهشگر از سراسر جهان تهیه شده و تصویری مناسب از پژوهش‌ها و کاربردهای کنونی و نیز روندها و چالش‌های مختلف پژوهش در ارتباط با ایجاد، دسترسی و مدیریت دیجیتال خدمات و سیستم‌های اطلاعاتی میراث فرهنگی را تشریح می‌کند.

ISBN:978-600-452-258-8

9 786004

522588